

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Fecr Yayınları: 36

SÜNNETULLAH

Bir Kur'an İfadesinin Kavramlaşması

Ömer ÖZSOY

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Kapak & Mizanpaj
FCR YAYIN REKLAM

Baskı & Cilt
AYDAN BASIM VE YAYIM LDT. ŞTİ.
Örnek Sanayi Sitesi Alinteri Bulvarı
364. Sokak No: 4 Ostim/ANKARA
Tel: 0312.354 46 27-28

- 1.*Baskı*: Temmuz 1994
- 2.*Baskı*: Şubat 1999
- 3.*Baskı*: Eylül 2015
- 4.*Baskı*: Ağustos 2017

ISBN: 978-605-5482-87-9

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

SÜNNETULLAH

Bir Kur'an İfadesinin Kavramlaşması

Ömer ÖZSOY

Ankara 2017

Anneme ve Babama ...

ÖNSÖZ

Elinizdeki kitap, “Kur’an’da Sunnetullāh Kavramı” adıyla doktora tezi olarak hazırlanmış olup, 1991 yılında A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü’ne takdim edilmiştir.

Doktora çalışmalarının ‘tez’ vasfıyla aynen basılması şeklinde bir teamül vardır. Aradan geçen uzun zamana rağmen, çoğu şekilsel düzenlemelerle sınırlı kalan bazı değişiklikler dışında, bu teamüle riayet etmeyi makul buldum.

Kitapta referanslar gösterilirken, kaynaklar sadece ilk geçtikleri yerde tam künyeleriyle verilmiş, daha sonraki dipnotlarda sadece müellifin meşhur ismi veya kitabın kısa adıyla anılmıştır. Ayrıca baş tarafa, kullanılan kısaltmalar ve transkripsiyon sistemini gösteren bir tablo konulmuştur. Metin içerisinde geçen Arapça kelime veya ibareler bu sisteme göre hafif transkripsiyonla yazılmış ve italik dizilmiştir.

Kur’an referanslarında sure isimleri, Türkçe’de yaygın olarak kullanıldığı şekliyle (harf-i tarifsiz) ve tertip numaralarıyla verilmiştir. Yer verilen görüşlere dayanak teşkil eden Kur’an pasajları, metin üzerinde değerlendirmede bulunulmaması takdirde dipnota alınmış ve gerekli görülmedikçe sadece numaralarıyla gösterilmiştir. Kur’an metinlerinin tercümelerini genellikle kendim yapmış olmakla birlikte, zaman zaman Sayın Süleyman Ateş ve DİB tarafından hazırlanan tercümelemlerden yararlandım.

Tezin hazırlanması ve yazımı esnasında kuşkusuz pek çok kişinin katkıları oldu. Tezi sunarken, teknik sınırlamalar nede-

niyle ifade edememiş bulunduğum şükran duygularımı burada dile getirme imkanı bulmuş olmak benim için sevindiricidir. Bu çerçevede; öncelikle araştırmamın bütün aşamalarında bana her konuda danışmanlık yapmış bulunan saygıdeğer Hocam İsmail Cerrahoğlu'nun; ayrıca, zamanlı-zamansız hiçbir tartışma talebimi geri çevirmeyerek, görüşlerimin olgunlaşmasına yardımcı olan -pek çok arkadaş ve hocamın yanı sıra- özellikle İlhami Güler, Halis Albayrak ve Mehmet Paçacı'nın; İngilizce metinleri tercüme etme zahmetini üstlenen aziz dostum Yakup Karaca'nın; tezin son şeklini almasından önce çalışmamı büyük bir sabırla gözden geçirip değerli katkı ve eleştirilerini esirgemeyen Sayın Hocam Alparslan Açıkgenç ve değerli arkadaşım A. Hadi Adanalı'nın isimlerini şükran duygularıyla anmak isterim.

Son olarak, tezin kitap haline getirilmesi esnasında 'redaksiyon'un sınırlarını aşan tasarruf ve katkılarından dolayı ve hazırladığı dizin için sevgili Kasım Gezen'e ve kitabın yayınlanmasını gerçekleştiren Fecr Yayınevi yetkililerine de en kalbî teşekkürlerimi arz etmekten mutluluk duyuyorum.

Ömer ÖZSOY

29 Mayıs 1994, Emek

KISALTMALAR

<i>age.</i>	: adı geçen eser
<i>agm.</i>	: adı geçen makale/madde
<i>AÜİFD</i>	: <i>Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi</i>
<i>AÜİİED</i>	: <i>Ankara Üniversitesi İslâmî İlimler Enstitüsü Dergisi</i>
<i>ay.</i>	: aynı yer
<i>bkz.</i>	: bakınız
<i>c.</i>	: cüz (yazmalar için)
<i>DEÜİFD</i>	: <i>Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi</i>
<i>ed.</i>	: editör
<i>GWU</i>	: <i>Die Geschichte in Wissenschaft und Unterricht</i>
<i>h.</i>	: hicri
<i>İA</i>	: <i>İslam Ansiklopedisi</i>
<i>İbr.</i>	: İbranice
<i>K.</i>	: <i>Kitābu ...</i>
<i>krş.</i>	: karşılaştırınız
<i>m.</i>	: miladi
<i>mad.</i>	: ... maddesi
<i>MÖ.</i>	: milattan önce
<i>MS.</i>	: millattan sonra
<i>MVG</i>	: <i>Mitteilungen der vorderasiatischen Gesellschaft</i>
<i>msl.</i>	: mesela
<i>neşr.</i>	: neşreden
<i>no.</i>	: numara
<i>ö.</i>	: ölüm tarihi
<i>s.</i>	: sayfa
<i>tahk.</i>	: tahkik eden
<i>terc.</i>	: tercüme eden
<i>t.y.</i>	: basım tarihi yok
<i>v.</i>	: varak (yazmalar için)
<i>vb.</i>	: ve benzeri
<i>vd.</i>	: ve devamı
<i>WG</i>	: <i>Die Welt als Geschichte</i>
<i>y.y.</i>	: basım yeri yok

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

ء : '

ث : T, t

ح : H, h

خ : H, h

ذ : D, d

ص : S, s

ض : D, d

ط : T, t

ظ : Z, z

ع : '

غ : Ğ, ğ

ق : K, k

ل : ā

و : ū

ي : ī

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	7
KISALTMALAR	9
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ	10

GİRİŞ

A. KUR'AN ÜZERİNE BAZI DEĞERLENDİRMELER.....	15
B. SORUN	28
C. YÖNTEM.....	32

I. BÖLÜM

SUNNETULLĀH İFADESİNİN SEMANTİK TAHLİLİ

A. SÜNNE(T) KELİMESİNİN ANLAM ALANI.....	37
B. KUR'AN'DA SUNNETULLĀH İFADESİ VE EŞANLAMLILARI.....	44
C. SUNNETULLĀH İFADESİNİN KAVRAMLAŞMA SÜRECİ: KUR'AN-SONRASI KULLANIMLAR	50

II. BÖLÜM

SUNNETULLĀH'IN KONUSU

A. SUNNETULLĀH KAVRAMI (!) İÇİN ÖNERİLEN KANUNİYET ALANLARI	59
1. Tabii Varlık Alanı.....	59
2. Tarihsel (Manevî) Varlık Alanı	65
B. SUNNETULLĀH'IN KONUSU	70
1. Kur'an Mesajının Arka-planı.....	70
a) Yerel Arka-plan: İlk Hitap Çevresi	70
b) Tarihsel Arka-plan: İnsanlık Tarihi.....	76
c) Evrensel Arka-plan: Beşerî Zaaflar	87
2. İlgili Kur'an Pasajlarının Tarihsel Bağlamı	91
3. Kur'an'ın Fikrî Bütünlüğü İçinde Sunnetullāh	99

III. BÖLÜM

KUR'AN'A GÖRE TARİHİN (SUNNETULLĀH'IN) İŞLEYİŞ TARZI

A. KUR'AN'IN BAZI İFADE ÖZELLİKLERİ	107
B. TARİHİN (SUNNETULLĀH'IN) İŞLEYİŞİNDE ETKEN UNSURLAR.....	116
C. SUNNETULLĀH'IN DEĞİŞMEZLİĞİ SORUNU.....	120
D. SUNNETULLĀH VE HÜRRİYET SORUNU.....	126
1. Tarihin İşleyişinde İnsanın Özgürlüğü.....	126
2. Tarihin İşleyişinde İlahi İradenin Yeri	134
SONUÇ	139
KAYNAKÇA	143
DİZİN	153